

Kądziela, Łukasz

"Pod pruskim zaborem. Warszawa w latach 1796-1806", Jan Kosim, Warszawa 1980 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/2, 369

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Praca Zb. Jabłońskiego i J. Gota została oparta na znacznej liczbie nowych i dotychczas jeszcze niewykorzystanych źródeł. Książka została wzbogacona o cztery aneksy źródłowe oraz indeksy rzeczowy, geograficzny, imienny i co jest wyjątkowo cenne, utworów scenicznych jakie były wystawiane w Krakowie w omawianym okresie.

M. Ż.

Jan Kośim, *Pod pruskim zaborem. Warszawa w latach 1796—1806*, „Biblioteka Wiedzy o Warszawie”, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1980, s. 220.

Książka jest popularnym zarysem dziejów pruskiej okupacji w Warszawie, w stosunku do syntetycznego ujęcia autora z 1976 r., poszerzonym o partie dotyczące kultury i obyczaju. Podstawę źródłową pracy stanowią akta pruskich władz okupacyjnych przechowywane zarówno w Warszawie (AGAD), jak i w Merseburgu oraz Berlinie, prasa pruska i polska oraz pamiętniki. Dawniejsza literatura przedmiotu uzupełniona własnymi badaniami autora dopełnia listy materiałów wykorzystanych przy pisaniu książki.

Praca podzielona została na cztery części. Najobszerniejszą autor poświęcił charakterystyce pruskiego aparatu władzy w Warszawie. Omawia zarząd wojskowy miasta, kompetencje gubernatorów, urzędy i instytucje wymiaru sprawiedliwości, urzędników pruskich, rekwizycje broni, kontrolę druku i ruchu ludności oraz represje wobec środowisk rewolucyjnych i patriotycznych, a także warstw plebskich. Część druga zatytułowana „Władze miejskie i gospodarka komunalna” zawiera omówienie ludności miasta i jego zabudowy, handlu, usług, rzemiosła i przemysłu oraz działalności władz okupacyjnych w tym zakresie. Z kolei autor zajął się „Życiem w okupowanym mieście” omawiając oświatę i naukę, teatr, życie muzyczne, prasę, księgarnie i ruch wydawniczy, wreszcie obyczaje i rozrywki, a także przestępczość. Osobny rozdział poświęcono pobyłowi E. T. A. Hoffmana w Warszawie. Tom zamyka omówienie „Organizacji rewolucyjnych w Warszawie”, z wyodrębnieniem pierwszych tajnych związków w latach 1795—1796, warszawskiego Zgromadzenia Centralnego, omówienia powiązań demokratów warszawskich z planowanym powstaniem ludowym Franciszka Gorzkowskiego, krótkiej charakterystyki TRP i zwłaszcza jego Związku Warszawskiego. Tom zamyka przebieg wyzwolenia miasta przez wojska francuskie.

W sumie otrzymaliśmy książkę, stanowiącą udany przykład popularyzacji pióra badacza — najlepszego znawcy omawianych zagadnień. Nad lekturą, zwłaszcza części pierwszej, dominuje wrażenie dysproporcji między skalą zamierzeń pierwszej na ziemiach polskich prawdziwie nowoczesnej administracji, a nikłością osiągniętych wyników. Fiasko prób całkowitego uregulowania życia stolicy drogą setek rozporządzeń i okólników było spowodowane zarówno nieudolnością aparatu okupacyjnego, jak i patriotyczną postawą ludności. I choć upadek miasta w dobie panowania pruskiego przyrównano do zburzenia Kartaginy (s. 91), to bezkrawawe przejście Warszawy po rozpierczeniu się garnizonu pruskiego w 1806 r. stanowiło ukoronowanie oporu stolicy wobec okupanta.

Książkę opatrzone ciekawie dobranymi ilustracjami. Zmiana szaty graficznej serii wyszła jej wyraźnie na dobre.

Ł. K.